

education

Department of
Education
FREE STATE PROVINCE

GRAAD 10

EKSAMEN

REKENINGKUNDE

NOVEMBER 2023 – VRAESTEL 2

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 10 bladsye, insluitend hierdie een.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies noukeurig deur en volg dit noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.
2. 'n Spesiale ANTWOORDBOEK word voorsien waarin AL die vrae beantwoord kan word.
3. 'n Formuleblad word aan die einde van die vraestel aan jou verskaf.
4. Toon ALLE bewerkings om deelpunte te verdien.
5. Jy mag 'n nie-programmeerbare sakrekenaar gebruik.
6. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.
7. Waar van toepassing, toon alle berekeninge tot EEN desimale punt.
8. Skryf netjies en leesbaar.
9. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n riglyn wanneer jy die vraestel beantwoord. Probeer om NIE daarvan af te wyk nie.

VRAAG	ONDERWERP	PUNTE	MINUTE
1	Vaste bates en Verhoudings	30	25
2	Vervaardiging	35	25
3	Versoenings	40	35
4	Begrotings	25	20
5	Voorraad en interne kontrole	20	15
TOTAAL		150	120

VRAAG 1: VASTE BATES EN VERHOUDINGS**(30 punte; 25 minute)****1.1 MAKUME HANDELAARS**

Jy word voorsien van inligting uit die rekords van Makume Handelaars vir die finansiële jaar op 30 Junie 2023 geëindig.

GEVRA:

- 1.1.1 Bereken die waardevermindering op 30 Junie 2023:
- Op voertuie (5)
 - Op toerusting (5)
- 1.1.2 Stel 'n volgende grootboekrekening op 30 Junie 2023 op.
- Voertuie (5)
 - Opgehoopte waardevermindering op toerusting (4)
- 1.1.3 Verduidelik waarom gereelde instandhouding van eiendom 'n belangrike aspek vir die besigheid is. Gee EEN rede. (2)

INLIGTING**Uittreksel van saldo's op 1 Julie 2022:**

	R
Voertuie	540 000
Toerusting	125 000
Opgehoopte waardevermindering op voertuie	385 000
Opgehoopte waardevermindering op toerusting	65 500

Bykomende inligting:**A. Voertuig**

- 'n Voertuig is op 30 November 2022 op krediet vir R372 000 gekoop en is behoorlik geboekstaaf.
- Waardevermindering word teen 20% p.j. op die verminderdesaldo-metode bereken word.

B. Toerusting

- Die besigheid het op 1 Mei 2023 nuwe toerusting kontant gekoop vir R75 000. Geen inskrywings is van hierdie transaksie gemaak nie.
- Waardevermindering word teen 10% p.j. op die kosprysmetode bereken word.

1.2 BEREKENINGE**CALCUTTA WINKELS**

Calcutta Winkels handhaaf 'n vaste winsopslag op koste.

BENODIG:

1.2.1 Bereken die volgende finansiële aanwysers vir die jaar geëindig 30 September 2023:

- % Bruto wins op koste van verkope (3)
- % Bedryfsuitgawes op verkope (3)
- % Netto wins op verkope (3)

CALCUTTA WINKELS**STAAT VAN OMVATTENDE INKOMSTE OP 30 SEPTEMBER 2023**

Verkope	R1 200 000
Koste van verkope	750 000
Bruto wins	450 000
Ander inkomste	75 500
Bedryfsuitgawes	345 500
Netto wins vir die jaar	180 000

VRAAG 2: VERVAARDIGING**(35 punte; 25 minute)**

Pas die woorde in Kolom A by die mees gepaste verduideliking wat in Kolom B verskaf word. Skryf slegs die letter langs elke nommer neer.

2.1

KOLOM A		KOLOM B	
2.1.1	Vaste koste	A	Salaris betaal aan 'n persoon wat in die kantoor werk
2.1.2	Veranderlike koste	B	Salaris van die verkoops persoon.
2.1.3	Administrasie koste	C	Grondstof wat in die produksieproses gebruik word
2.1.4	Direkte materiaal koste	D	Koste wat verander na gelang van die aantal eenhede wat geproduseer word
2.1.5	Verkoop en verspreidingskoste	E	Koste wat betaal moet word ongeag die aantal eenhede wat geproduseer word.

(5)

2.2 BUTLER VERVAARDIGERS

Butler Vervaardigers is 'n klein onderneming wat muurbalraket vervaardig. Die finansiële jaar het 28 Februarie 2023 geëindig.

GEVRA:

2.2.1 Gee DRIE voorbeelde van veranderlike koste. (3)

2.2.2 Bereken die volgende:

- Direkte materiaal koste uitgereik vir produksie (5)
- Direkte arbeidskoste (6)
- Fabrieksbokoste (8)
- Totale koste van produksie (4)

2.2.3 Die eienaar is van mening dat hy sy wins kan verhoog deur sy direkte materiaal koste te verlaag. Dui TWEE maniere aan om die direkte materiaal koste te verminder. (4)

INLIGTING:

A Saldo's

	28 Februarie 2023	1 Maart 2022
	R	R
Grondstowwe / Materiaal	66 300	88 500

B Die volgende koste het gedurende Februarie 2023 plaasgevind:

Grondstof aangekoop /Direkte Materiaal	R396 000
Vraggeld op aankope van direkte materiaal	22 800
Direkte arbeidskoste (Sien bykomende inligting C)	?
Kommissie aan verkoops personeel	111 222
Fabrieksversekering	65 000
Lone betaal aan fabriekskoonmakers	43 890
Water en elektrisiteit in die fabriek	55 300
Indirekte materiaal vir die fabriek	15 250
Onderhoud in die fabriek	32 550
Huuruitgawe – (Sien bykomende inligting C)	140 000

C **Addisionele inligting**

(i) Direkte lone van die fabriekswerkers

Getal werkers	Normale ure gewerk	Koers vir normale tyd
6	1 860	R60
Oortyd gewerk vir die jaar, R141 400		

(ii) 50% van die huuruitgawe moet aan die fabriek toegewys word.

VRAAG 3: VERSOENING**(40 punte; 35 minute)****3.1 LESIBANE WINKELS**

Die volgende inligting het in die boeke van Lesibane Winkels vir September 2023 verskyn.

GEVRA:

- 3.1.1 Gebruik die inligting hieronder gegee om die korrekte saldo vir die Debiteurekontrolerekening en Debiteurelys op 30 September 2023 te bereken. (32)
- 3.1.2 Verduidelik TWEE metodes wat Lesibane Winkels kan gebruik om seker te maak dat debiteure hul rekeninge betyds betaal. (4)
- 3.1.3 Verskaf TWEE punte vir goeie interne beheer oor debiteure. (4)

INLIGTING:

- A Die Debiteurekontrolesaldo op 30 September 2023 was R55 655.
- B Uittreksel van die Debiteurelys wat op 31 Oktober 2023, het die volgende saldo's getoon:

N. la Cock	R 7 950
M. Makau	14 750
P. Patricia	13 825
G. Marais	21 000
K. Koetle	4 545

C Die volgende foute en weglatings is ontdek:

- (i) Die totaal in die Debiteurejoernaal is met R6 340 te min opgetel.
- (ii) Die totaal in die Debiteureafslagjoernaal is met R1 275 te min opgetel.
- (iii) 'n Faktuur aan N. la Cock is in die joernaal as R6 900 aangeteken in plaas van R9 600 en ook as R6 900 na haar rekening oorgeboek.
- (iv) Hef G. Marais se rekening met 12% rente vir drie maande. Geen inskrywing is gemaak nie.
- (v) Goedere deur N. la Cock R675 teruggestuur is korrek in die joernaal aangeteken, maar aan die verkeerde kant van haar rekening oorgeboek.
- (vi) Skryf die rekening van K. Koetle af as oninbare skuld. Geen inskrywing is gemaak nie.
- (vii) P. Patricia het goedere vir R8 680 gekoop. Dit is korrek in die joernaal aangeteken, maar verkeerdelik op die rekening van M. Makau geboekstaaf. Herstel die fout.
- (viii) G. Marais het R1 290 se goedere na die besigheid teruggestuur. Geen inskrywing is gemaak nie.
- (ix) P. Patricia het R6 700 betaal en R415 korting ontvang. Geen inskrywings is gemaak nie.

VRAAG 4: KONTANTBEGROTING**(25 punte; 20 minute)****4.1 GROEN SKOOL VIR UITNEMENDHEID**

Groen Skool vir Uitnemendheid het twee netbalspanne wat aan 'n provinsiale toernooi in Pofadder gaan deelneem. Die eerstespan-netbalafrigter het jou hulp gevra om die begroting vir hierdie toer op te stel. Om fondse in te samel vir die toer, beplan die skool om 'n netbaltoernooi op die skoolvelde aan te bied.

GEVRA:

- 4.1 Verduidelik die hoofdoel van die opstel van 'n Kontantbegroting. (2)
- 4.2.1 Bereken die volgende syfers vir die begroting:
- Totale verwagte ontvangste (6)
 - Totale verwagte betalings (voltooi die tabel wat verskaf word). (12)
 - Die surplus/tekort (3)
- 4.2.2 Die toerreëlingskomitee verwag dat dir vir sommige spelers moeilik sal wees om die minimum bedrag wat deur elke speler betaalbaar is te bekostig. Stel TWEE moontlike metodes voor om bykomende fondse te bekom om hierdie spelers te ondersteun. (2)

INLIGTING:

- A.** Die is 2 afrigters en 18 spelers op die toer. Die koste van die twee afrigters sal gedek word deur die bydraes wat deur spelers gemaak word en enige ander fondse wat ontvang word.
- B. BORGSKAP EN SKENKINGS**
- Die skool het 'n borgskap van R1 000 per speler en R2 000 per afrigter gegee.
 - 'n Donasie van R13 000 sal van die Sportraad ontvang word.
- C. BYDRAE PER SPELER**
- Elke speler betaal R2 000 om op die toer te gaan
- D. SPANUITRUSTINGS**
- Altesaam R11 350 sal aan spanuitrustings en oefentoerusting bestee word.
- E. VERVOER & VERSEKERING**
- 'n Bus sal teen R3 600 vir die hele week gehuur word, plus 'n bykomende R9 per km. Die afstandreis is 340 km (enkelrit).
 - 'n Versekeringsfooie van R45 per passasier is aan die verhuringsmaatskappy betaalbaar.
- F. AKKOMMODASIE**
- Vyf kamers sal die groep vir vier nagte akkommodeer teen R1 800 per kamer per nag.

G. ETES EN VERVERSINGS

R450 per persoon word vir die duur van die toer begroot.

H. SAKGELD

Elke speler sal R220 kan spandeer vir persoonlike gebruik.

25

VRAAG 5: VOORRAAD EN INTERNE BEHEER**(20 punte; 15 minute)****5.1 BEGRIPPE**

Kies een brondokument uit die lys wat vir elke verduideliking hieronder verskaf word. Skryf slegs die konsep langs die vraagnommer (5.1.1 - 5.1.5) in die ANTWOORDBOEK neer.

Bestelvorm, faktuur, debietnota, kredietnota, EFT

- 5.1.1 Toon die Randbedrag wat aan 'n verskaffer verskuldig is vir voorraad wat op krediet gekoop is.
- 5.1.2 Word gebruik om betalings aan krediteure te maak en vir uitgawes te betaal
- 5.1.3 Word deur 'n senior persoon uitgemaak om toestemming te gee vir die aankoop van voorraad en die hoeveelhede wat aangekoop moet word.
- 5.1.4 Gemaak deur 'n besigheid wanneer voorraad aan 'n verskaffer terugbesorg word.
- 5.1.5 Uitgemaak aan 'n debiteur wanneer hulle voorraad terugbesorg na die besigheid.

(5)

5.2 CONROY GROOTHANDELAARS

Die inligting hieronder hou verband met Conroy Groothandelaars vir Oktober 2023. Hulle gebruik die deurlopende (deurlopende) voorraadstelsel om handelsvoorraad aan te teken en te bestuur. Die besigheid handhaaf 50% winsopslag vir die besigheid.

GEVRA:

Neem al die relevante inligting in ag om die vrae te beantwoord.

- 5.2.1 Verskaf die ontbrekende kontrarekening vir (i) en (ii). (2)
- 5.2.2 Verskaf die folionommers vir (A) tot (C) aan die debietkant van die handelsvoorraad rekening. (3)
- 5.2.3 Verduidelik hoe 'verdeling van pligte' interne beheer in 'n besigheid sal verbeter. (4)

5.2.4 Daar was 'n inbraak in die besigheid en voorraad is in die besigheid gesteel. Stel TWEE moontlike maniere voor om dit in die toekoms te voorkom. (4)

5.2.5 Die besigheid wil hul verskaffer verander wat die voorraad aan die besigheid verskaf. Verskaf 'n rede, met syfers, waarom jy nie saamstem om die verskaffer te verander nie. (2)

INLIGTING:

ALGEMENE GROOTBOEK VAN CONROY GROOTHANDELAARS

Dr					Kr				
HANDELSVOORRAAD									
2023 Okt	1	Saldo		45 400	2023 Okt	31	Koste van verkope	KOJ	52 800
	31	Bank	(A)	55 000			(i)	DJ	41 200
		Krediteure-kontrole	(B)	100 000			(ii)	KAJ	1 000
		Koste van verkope	(C)	3 020			Diefstal	AJ	3 955
							Saldo		104 465
				203 420					203 420
2023 Nov	1	Saldo		104 465					

GRAAD 10 REKENINGKUNDE FINANSIËLE AANWYDER FORMULEBLAD

$\frac{\text{Bruto wins}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Bruto wins}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Netto wins voor belasting}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Bedryfsuitgawes}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Bedryfswins}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	
Bedryfsbates: Bedryfslaste	(Bedryfsbates – Voorraad) : Bedryfslaste	
(Handels- en ander debiteure + Kontant en kontantekwivalente) : Bedryfslaste		
$\frac{\text{Netto wins}}{\text{Gemiddelde eienaarsbelang}} \times \frac{100}{1}$	Totale bates : Totale laste	